

SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN: 2181-1342 (ONLINE)

№ 4 (3) - 2023

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРЬ МУАММОЛАРИ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ

ELECTRONIC JOURNAL

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 4 (3)-2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

ИСАНОВА ФЕРУЗА ТУЛҚИНОВНА

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Гайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш

ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарқанд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Crossref DOI:

Таҳририят Crossref DOI нинг расмий аъзоси ҳисобланади ва 10.47.390 DOI префиксига эга. Ҳар бир нашр ва илмий мақолага индивидуал Crossref DOI рақами берилади.

Google Scholar

Журнал Google Scholar (Академия) да индексацияланади.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

Gadoyev Dadaxon Hayrulloevich
“ХО‘ЖА PESHKO” MASJIDI TARIXI 9-14

Raxmatulloev Murodjon Xikmatulloevich
MATBUOT VA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING RIVOJLANISHIDA SO‘Z ERKINLIGINING
MINTAQAVIY-HUQUQIY ASOSLARI..... 15-20

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Курпаяниди Константин Иванович
НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ МЕТОДОЛОГИИ ИССЛЕДОВАНИЯ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ
СРЕДЫ МАЛЫХ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ 21-34

Камбаров Жамолдин Хикматиллаевич
РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИНГ БОЗОР ҚОНУНЛАРИГА ТАЪСИРИ ТАДҚИҚИ 35-45

Паязов Мурод Максудович
“ЎЗБЕКИСТОН ТЕМИР ЙЎЛЛАРИ” АЖДА ХИЗМАТЛАР БОЗОРИДАГИ БОШҚАРУВ
СТРАТЕГИЯСИНИ ИШЛАБ ЧИҚИШ..... 46-59

Рўзиев Абдумалик Ортиғалиевич
ИННОВАЦИОН ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА РАҚАМЛАШТИРИШНИ
БАҲОЛАШ ХАЛҚАРО АМАЛИЁТИ 60-74

Хожаев Азизхон Саидалохонович
ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИНИНГ МОЛИЯВИЙ БАРҚАРОРЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА
БЮДЖЕТДАН ТАШҚАРИ МАБЛАҒЛАРНИНГ ШАКЛЛАНИШИ, ЎРНИ ВА УЛАРНИНГ
ТАҲЛИЛИЙ ЖИҲАТЛАРИ 75-87

Хўжанова Гулшода Отамуродовна
САНОАТ КОРХОНАЛАРИДА КЛАСТЕРЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ 88-93

Хатраева Сайуора Nasimovna, Pirimqulov Жаҳонгир
АНОЛИ OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA‘MINLASHDA O‘SIMLIKCHILIK TARMOG‘INI
RIVOJLANTIRISH TENDENSIYASI 94-99

Пардаева Шаҳноза Абдинабиевна
МОЛИЯВИЙ НАТИЖАЛАРНИНГ СТРАТЕГИК БОШҚАРУВ ҲИСОБИ МЕТОДОЛОГИЯСИНИ
ТАКОМИЛЛАШТИРИШ..... 100-105

Очилова Наргиза Акрамовна
ЗНАЧЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ В РАЗВИТИИ ДЕХКАНСКИХ И ПОДСОБНЫХ
ХОЗЯЙСТВ 106-112

Alimardonova Zebuniso

SURXONDARYO VILOYATINING MAMLAKATIMIZ TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDAGI O'RNINI VA ASOSIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARINING TAHLILI 113-118

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАҲЛАРИ

Khakimov Nazar, Amridinova Dilrabo, Kurbanova Sevara

TEACHING SOCIAL HUMANITARIAN SUBJECTS IN UNIVERSITY: NAVIGATING COMPLEXITIES AND CONTROVERSIES IN THE CLASSROOM TO EMPOWER STUDENTS 119-125

Bayaliev Djaxongir Kaynarbekovich

GLOBALSHUV JARAYONIDA DINIY VA DINYOVIY G'OYALARNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 126-132

Raurova Ra'no Soyibovna

XOJA ISMAT BUXORIY MANAVIY BARKAMOLLIKKA ERISHISH HAQIDA 133-137

Yusubov Jaloliddin Kadamovich

JAHON ILM-FANIDA ABU NASR FOROBIY ILMIY-MADANIY MEROSINING TUTGAN O'RNINI VA AHAMIYATI 138-145

Xolmirzaev Nodirjon Низомжонович

ШАҲАРЛАР ЭКОЛОГИЯСИНИ САҚЛАШНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ 146-151

Қиличев Абдор

АМИР ТЕМУР ДАВЛАТИДА БОШҚАРУВ ИНСТИТУТЛАРИ 152-162

Мамасалиев Мирзоулуф Мирсаидович

АМИР ТЕМУРНИНГ ТАШҚИ СИЁСАТДАГИ ФАЛСАФИЙ - АХЛОҚИЙ ЖИҲАТЛАР 163-169

Tag'oyeva Dilnavoz Narziqulovna

JADIDLAR MA'NAVIY MEROSIDA XOTIN-QIZLAR TARBIYASI 170-175

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАҲЛАРИ

Жумаева Феруза Рузикуловна

ТРАНСПОЗИЦИЯ ВНУТРИ КАЧЕСТВЕННЫХ И НЕКАЧЕСТВЕННЫХ АДЪЕКТИВОВ 176-181

Fayziyeva Aziza Anvarovna

KONSEPTUAL METAFORIK MODELLARNING O'ZBEK TILIGA TARJIMASIDA EKVIVALENTLIK 182-187

Кадиров Камол Намазович

ИЗУЧЕНИЕ ВОЛШЕБНЫХ СКАЗОК В МИРОВОЙ ФОЛЬКЛОРИСТИКЕ 188-194

Normamatov Farrux Komiljon o'g'li
LINGVOMADANIYATSHUNOSLIK VA KOGNITIV TILSHUNOSLIKNING O'ZARO ALOQASI VA
ULARDA KONSEPTNING AHAMIYATI 195-202

Камилова Дурдона Козимджановна
ТИЛЛАРДА “БИЗНЕС ВА ТАДБИРКОРЛИК” ТЕРМИНЛАРИНИНГ СТРУКТУРАЛ
ШАКЛЛАНИШИ 203-209

12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР

Ismatullayev Otabek Taxirovich, Maxmudov Bahodir Hakimjon o'g'li
ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISH VA EKOLOGIK JINOYATLARNI
TERGOV QILISHDA XORIY TAJRIBASI 210-215

Икромов Шерзод Рахимджанович
ЕТИМ БОЛАЛАР ВА ОТА-ОНА ҚАРМОҒИДАН МАҲРУМ БЎЛГАН БОЛАЛАРГА ДОИР
МАЪЛУМОТЛАРНИ СИР САҚЛАШНИНГ ҲУҚУҚИЙ МУАММОЛАРИ 216-221

13.00.00 - ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Jurayev Bobomurod Tojiyevich
SOMONIYLAR DAVRI MUTAFAKKIRLARINING PEDAGOGIK TA'LIMOTLARIDA
VATANPARVARLIK TARBIYASI MASALALARI 222-226

Хакимова Мақсадхон Дилшодбековна
ЎТКУР ЮРАК КИРЛАРИНИ ЮВАДУРҒОН ТОЗА МАЪРИФАТ СУВИ 227-233

Abdullayev Madiyar Daniyar o'g'li
XORIJIY MAMLAKATLARDA GEOGRAFIYA TA'LIMI MUAMMOLARI 234-240

Nasritdinova Madina Nurullayevna
ARTPEDAGOGIK YONDASHUV ASOSIDA BO'LAJAK MUSIQA TA'LIMI O'QITUVCHILARINING
IJODKORLIK QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK TA'MINOTI 241-246

Botirova Sevara Mamurovna
PEDAGOGIKADA ZAMONAVIY KOMMUNIKATSIYA MODELLARI 247-253

Sarvarova Gulshan Israfilovna
THE ROLE OF ASSESSMENT LITERACY IN EFL 254-258

Хамидова Зайнура Рамазоновна
УМУМИЙ ЎРТА ТАЪЛИМ МАКТАБ ДИРЕКТОРЛАРИНИНГ БОШҚАРУВ ФАОЛИЯТИНИ
БАҲОЛАШДА КОНЦЕПТУАЛ ЁНДАШУВЛАР 259-264

Jumayev Sohijon Botirboyevich
O'QUV-MASHG'ULOT GURUHLARIDA SHUG'ULLANUVCHI 11 YOSHLI KURASHCHILARNING
UMUMIY JISMONIY TAYYORGARLIGI DINAMIKASI 265-271

<i>Tursunova Mukhabbat Ikromovna</i> THE POWER OF PERSONALIZATION: UNLOCKING SUCCESS WITH AN INDIVIDUAL STRATEGY FOR ENGLISH TEACHERS	272-277
<i>Samadova Sarvinoz Samad qizi</i> BAG'RIKENGLIK TARBIYASI – DAVR TALABI	278-283
<i>Ismailova Guzal Fayzullayevna</i> PEDAGOGIKA OLIY O'QUV YURTI CHET TILI YO'NALISHI TALABALARNING MUSTAQIL ISHLARINI TASHKIL ETISHDA TIZIMLI YONDASHUVLAR	284-289
<i>Землянкина Юлианна Искандаровна</i> ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА	290-298
<i>Samadova Marg'uba Kuchkarovna, Ziyayeva Muhayyo Usmanjonovna</i> COMPULSORY METHODS IN TEACHING ESP	299-303

07.00.00 – Тарих фанлари

Raxmatulloyev Murodjon Xikmatulloyevich
Buxoro davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

**MATBUOT VA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING RIVOJLANISHIDA SO‘Z
ERKINLIGINING MINTAQAVIY-HUQUQIY ASOSLARI**

Annotatsiya. Mazkur maqolada Mustaqillikning dastlabki yillaridan hozirgi kungacha davlatimiz tomonidan ommaviy axborot vositalarini erkinlashtirish borasida amalga oshirib kelinayotgan islohotlarning mazmun va mohiyati, shuningdek bu borada qabul qilingan qaror va qonunlarda OAVlarga berilgan huquq va majburiyatlar haqida mulohazalar yuritiladi.

Kalit so‘zlar: ommaviy axborot vositalari, so‘z erkinligi, axborot erkinligi, inson huquq va erkinliklari, e’tiqod erkinligi, senzura, axborot sohasida qulay imkoniyatlar, so‘z va axborot erkinligini ta’minlash.

Рахматуллоев Муроджон Хикматуллоевич
Независимый научный сотрудник
Бухарского государственного университета

**РЕГИОНАЛЬНО-ПРАВОВАЯ ОСНОВА СВОБОДЫ
СЛОВА В РАЗВИТИИ ПРЕССЫ И СМИ**

Аннотация. В данной статье рассматриваются содержание и сущность реформ, проведенных нашим государством в области либерализации СМИ с первых лет независимости, а также права и обязанности, предоставленные средствам массовой информации в решениях и законах, принятых в этой связи.

Ключевые слова: средства массовой информации, свобода слова, свобода информации, права и свободы человека, цензура, благоприятные возможности в сфере информации, обеспечение свободы слова и информации.

Rakhmatulloev Murodjon Hikmatulloevich
Research Fellow of Bukhara State University

**REGIONAL-LEGAL BASIS OF FREEDOM OF SPEECH IN THE DEVELOPMENT OF THE PRESS
AND MEDIA**

Annotation. This article discusses the content and essence of the reforms carried out by our country regarding the liberalization of the mass media from the first years of independence to the present, as well as the rights and obligations given to the mass media in the decisions and laws adopted in this regard.

Key words: mass media, freedom of speech, freedom of information, human rights and freedoms, freedom of belief, censorship, favorable opportunities in the field of information, ensuring freedom of speech and information.

<https://doi.org/10.47390/A1342V3I4Y2023N02>

Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev 2022 yil 27 iyun kuni OAV xodimlariga tabrigida Mamlakatimizda ommaviy axborot vositalari soni 2016 yilga nisbatan qariyb 30 foizga ortib, 1962 taga yetganini ta'kidlab, ayniqsa xususiy media vositalari jamiyatda fikrlar xilma-xilligini ta'minlashda, tub islohotlarni amalga oshirishda, joylarda yo'l qo'yilayotgan kamchilik va muammolarni dadil ko'tarib chiqishda muhim omil bo'layotganini e'tirof etdi. Shuningdek, milliy axborot makonida internet nashrlarining soni so'nggi 6 yilda salkam ikki barobarga ko'payib, 677 taga yetgani alohida ta'kidlandi [1].

Har qanday davlatda insonparvar, adolatparvar va odil fuqarolik jamiyat barpo etish ko'p jihatdan ommaviy axborot vositalari va so'z erkinligiga berilgan e'tibor va imkoniyat darajasiga bog'liq. Bu borada keyingi yillarda yurtimizda ommaviy axborot vositalari, nashriyotlar faoliyatini muvofiqlashtirish, matbaa faoliyatini rivojlantirish, ommaviy axborot vositalarining moddiy-texnikaviy bazasi va kadrlar salohiyatini mustahkamlash, so'z va axborot erkinligini ta'minlash borasida qator qonun va qarorlar qabul qilinib, sohada mustahkam huquqiy baza yaratildi.

O'zbekiston Respublikasining "Ommaviy axborot vositalari to'g'risida"gi qonuni 1991-yilda qabul qilingan. Ushbu qonun bir necha bor yangilandi va 1998-yilda sezilarli o'zgarishlar, jumladan 2002-yilda Qonunga "Monopollashtirishga yo'l qo'ymaslik" qo'shimcha moddasi kiritildi. Ushbu qonunning so'nggi tahriri 2007-yilda tasdiqlangan. 2018-yilda mazkur qonunga yangi o'zgartirishlar va qo'shimchalar kiritildi [2]. Shuningdek, bu borada "Axborot olish kafolatlari va erkinligi to'g'risida" (1997), "Ommaviy axborot vositalari to'g'risida" (1997), "Jurnalistlik faoliyatini himoya kilish to'g'risida" (1997), "Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar to'g'risida" (1996), "Noshirlik faoliyati to'g'risida" (1996), "Reklama to'g'risida" (1998), "Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to'g'risida" (2002) qonunlar qabul qilingan. Ushbu qonunlarning asosiy maqsadi O'zbekistonda so'z erkinligini ta'minlash kafolatlariga, har kimning axborotni erkin va moneliksiz izlash, olish, tekshirish, tarqatish, foydalanish va saqlash huquqlarini ro'yobga chiqarishga qaratilgandir. Bu borada

Qonunga ko'ra ommaviy axborot vositalarini ro'yxatdan o'tkazish tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi. Muassisning ommaviy axborot vositasini ro'yxatdan o'tkazish to'g'risidagi arizasi ro'yxatdan o'tkazuvchi organ tomonidan o'n besh kunlik muddatda ko'rib chiqilishi kerakligi belgilandi.

Dastlab so'z va axborot erkinligini ta'minlash O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 29-moddasida belgilab berildi. Asosiy Qomus inson huquq va erkinliklarining kafolati sifatida har kimning fikrlash, so'z va e'tiqod erkinligi huquqidan foydalanishini mustahkamlab qo'ydi. Jumladan, unda: "Har kim fikrlash, so'z va e'tiqod erkinligi huquqiga ega. Har kim o'zi istagan axborotni izlash, olish va uni tarqatish huquqiga ega, amaldagi konstitutsiyaviy tuzumga qarshi qaratilgan axborot va qonun bilan belgilangan boshqa cheklashlar bundan mustasnodir. Fikr yuritish va uni ifodalash erkinligi faqat davlat siri va boshqa sirlarga taalluqli bo'lgan taqdirdagina qonun bilan cheklanishi mumkin".

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 67-moddasida OAVlarning mustaqilligi davlat tomonidan kafolatlab berildi: "Ommaviy axborot vositalari erkindir va qonunga muvofiq ishlaydi. Ular axborotning to'g'riligi uchun belgilangan tartibda javobgardirlar. Senzuraga yo'l

qo'yilmaydi". Darhaqiqat, fuqarolik jamiyatini qurishda OAVlarning davlat senzurasidan xoli qilish, ular faoliyatida davlat aralashuvini minimallashtirish jamiyatda erkin fikrlash, axborot makonini kengayishiga olib keladi. Fuqarolar ommaviy axborot vositalarida, jumladan, televideniye va radio, matbuotda o'z fikrlarini erkin bayon qilishi, so'zlashi mumkin.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga kiritilgan bu moddalar xalqaro huquq normalariga to'g'ri keladi. BMT tomonidan qabul qilingan "Inson huquqlari umumjahon Deklaratsiyasi"ning 19-moddasida "Har bir inson e'tiqod erkinligi va uni erkin ifoda qilish huquqiga ega; bu huquq hech bir to'siqsiz o'z e'tiqodiga amal qilish erkinligini hamda axborot va g'oyalarni har qanday vosita bilan, davlat chegaralaridan qat'i nazar, izlash, olish va tarqatish erkinligini o'z ichiga oladi". Har bir fuqaro erkin axborot olish va tarqatish huquqiga ega. Ammo, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 29-moddasiga ko'ra amaldagi konstitutsiyaviy tuzumga qarshi qaratilgan axborot va qonun bilan belgilangan boshqa cheklashlar bundan mustasnodir.

Fikr yuritish va uni ifodalash erkinligi faqat davlat siri va boshqa sirlarga taalluqli bo'lgan taqdirdagina qonun bilan cheklanishi mumkin. Bu haqida "Ommaviy axborot vositalari to'g'risida"gi qonunning 6 moddasiga asosan:

1. O'zbekiston Respublikasining mavjud konstitutsiyaviy tuzumini, hududiy yaxlitligini zo'rlik bilan o'zgartirishga da'vat qilish;
2. urush, zo'ravonlik va terrorizmni, shuningdek diniy ekstremizm, separatizm va aqidaparastlik g'oyalarini targ'ib qilish;
3. davlat siri bo'lgan ma'lumotlarni yoki qonun bilan qo'riqlanadigan boshqa sirni oshkor etish;
4. milliy, irqiy, etnik yoki diniy adovat qo'zg'atuvchi axborot tarqatish;
5. agar qonunda boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar va prekursorlarni targ'ib qilish;
6. pornografiyani targ'ib etish;
7. qonunga muvofiq jinoiy va o'zga javobgarlikka sabab bo'ladigan boshqa harakatlarni sodir etish maqsadida foydalanilishiga yo'l qo'yilmaydi.
8. Ommaviy axborot vositalari orqali fuqarolarning sha'ni va qadr-qimmatini yoki ishchanlik obro'sini tahqirlash, shaxsiy hayotiga aralashish taqiqlanadi.
9. Prokuror, tergovchi yoki surishtiruvchining yozma ruxsatisiz surishtiruv yoki dastlabki tergov materiallarini e'lon qilish, muayyan ish bo'yicha sud qarori chiqmasdan turib yoki sudning qarori qonuniy kuchga kirmay turib, uning natijalarini taxmin qilish yoxud sudga boshqacha yo'l bilan ta'sir ko'rsatish taqiqlanadi [3].

O'z navbatida davlat ham ommaviy axborot vositalarini qo'llab quvvatlaydi. Bu haqida qonunning 5-moddasiga asosan: "Davlat ommaviy axborot vositalarining faoliyati va axborotdan foydalanish erkinligini, mulk huquqini, davlat organlarining g'ayriqonuniy qarorlaridan, ular mansabdor shaxslarining g'ayriqonuniy harakatlaridan (harakatsizligidan) himoya qilinishini kafolatlaydi. Ommaviy axborot vositalarining faoliyatiga to'sqinlik qilish yoki aralashish taqiqlanadi". Shuningdek, 2018-yilgi qonunga kiritilgan o'zgartishga asosan davlatning OAVni qo'llab quvvatlashiga doir faoliyat doirasi kengaytirildi. Bular quyidagilar:

- soliqlar hamda boshqa majburiy to'lovlar va tariflar bo'yicha imtiyozlar hamda preferensiyalar berish;

- davlat subsidiyalari, davlat grantlari va davlat ijtimoiy buyurtmalari tizimi orqali moliyaviy qo'llab-quvvatlash;
- moddiy-texnika bazasini mustahkamlash bo'yicha kompleks chora-tadbirlarni ishlab chiqish va amalga oshirish;
- tahririyatlar xodimlarini ijtimoiy qo'llab-quvvatlash;
- ommaviy axborot vositalarini qo'llab-quvvatlash jamg'armalari faoliyatini tashkil etish;
- tahririyatlar xodimlarini tayyorlashga, qayta tayyorlashga va ularning malakasini oshirishga ko'maklashish.

Ommaviy axborot vositalarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashdan ommaviy axborot vositalarining mustaqil kasbiy faoliyatini cheklab qo'yish uchun foydalanilishi mumkin emas.

Yuqorida ta'kidlangan qonunda ommaviy axborot vositasining davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari va boshqa tashkilotlar, fuqarolar bilan munosabatlari, ular faoliyatiga doir ma'lumotlarni qo'lga kiritishi, uni yoritishga doir jarayonlar ham tartibga solinib, huquqiy asoslab qo'yildi. Jumladan, ommaviy axborot vositasi davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyati to'g'risida axborot olishga doir so'rov bilan ularga og'zaki yoki yozma shaklda (shu jumladan elektron hujjat shaklida) murojaat etish huquqiga ega.

Ommaviy axborot vositasining davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyati to'g'risida axborot olishga doir, shuningdek mansabdor shaxslarning intervyusini tashkil etish to'g'risidagi so'rovi ko'pi bilan yetti kun muddatda ko'rib chiqiladi.

Agar ommaviy axborot vositasining so'rovini ko'rib chiqish davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarining vakolatlari jumlasiga kirmasa, so'rov so'ralayotgan axborotni taqdim etish o'zining vakolatiga kiritilgan organga ro'yxatdan o'tkazilgan kundan e'tiboran uch ish kuni ichida yuboriladi, ommaviy axborot vositasi esa bu haqda xabardor qilinadi.

So'rov rad etilgan taqdirda, ommaviy axborot vositasiga asoslantirilgan javob yuboriladi[3].

So'z erkinligini ta'minlash-fuqarolik jamiyatini qurishning muhim omili ekanligi Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev siyosatining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Davlatimiz rahbari BMTning 75-sessiyasida so'zlagan nutqida jamiyatimiz va davlatimizning iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy hayotida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar, chora-tadbirlar natijasida yangi O'zbekiston shakllanayotganligini alohida ta'kidladi. Bugungi kunda mamlakatimizda demokratik o'zgarishlar ortga qaytmaydigan tus olganligini qayd qildi. Oxirgi Parlamentga o'tkazilgan saylovlar aholi va partiyalarning siyosiy faolligi, fuqarolik jamiyati institutlarining roli, ommaviy axborot vositalarining ta'siri oshgannini namoyish etganligiga alohida to'xtalib o'tdi [4]. Darhaqiqat, davlat rahbarining OAVlarni jamiyat dardini aytadigan minbarga aylantirish borasidagi olib borayotgan islohotlari markazida so'z erkinligi masalasi turadi.

Bu borada Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev: "Jonajon O'zbekistonimiz o'z taraqqiyotining yangi va muhim bosqichiga qadam qo'yayotgan hozirgi davrda media sohasi vakillari — jurnalist va muharrirlar, rejissyor va operatorlar, blogerlar, teleradio kanallar, gazeta va jurnallar, nashriyot va bosmaxona xodimlari Vatanimizning demokratik qiyofasini shakllantirish, uni dunyoga tarannum etishga beqiyos hissa qo'shib kelayotganini el-yurtimiz yaxshi biladi va yuksak qadrlaydi" [1].

O'zbekistonning odil fuqarolik jamiyatini qurish kabi asosiy strategik maqsadlarini ro'yobga chiqishi bevosita jamoatchilik nazoratining qanchalik rivojlanganligi darajasi bilan belgilanadi. Jamoatchilik nazoratining eng ta'sirchan vositasi bu OAVlar faoliyatining erkinligi amaliy hayotda to'la aks etishi jarayoni bilan chambars bog'liq.

Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev erkin fuqarolik jamiyati fuqarolari uchun axborot va so'z erkinligi sohasida qulay shart-sharoit, imkoniyatlar yaratish, ularning davlat hokimiyati va boshqaruv organlari, mansabdor shaxslar faoliyati ustidan jamoatchilik nazoratini amalga oshirishdagi roli va ta'sirini kuchaytirishni muhim ustuvor vazifa ekanligini qayd qilib o'tadi: "Eng muhimi, barcha darajadagi rahbar mutasaddilar zamon talablari bilan hisoblashgan holda ishlashiga to'g'ri keladi. O'zining bilim va salohiyatiga, ishchanlik fazilatlariga ishongan rahbar, tanqiddan qo'rqmay, ommaviy axborot vositalari bilan hamkorlikni xalq bilan muloqotning samarali vositasi deb biladi. Aslida bunday muloqot, taraqqiyotimizni ta'minlaydigan eng asosiy omillardan biridir" [1]. Shuningdek, Prezidentimiz tomonidan keyingi paytlarda mamlakatimizda ommaviy axborot vositalarining hayotimizda amalga oshirilayotgan ijobiy o'zgarishlar haqida tahliliy faoliyati oshib borayotganligi, bunday tendensiya islohotlarimiz samarasini oshirishga, jamoatchilik nazoratini, fuqarolarimizning ijtimoiy faolligini kuchaytirishga xizmat qilishi ta'kidlandi.

Darhaqiqat, mamlakatimiz yangi taraqqiyot bosqichiga ko'tarilayotgan, ochiqlik va oshkoralik, so'z va fikr erkinligi hayotimiz mezoniga aylanib borayotgan hozirgi paytda bu mas'uliyat yanada kuchaymoqda. Prezidentimizning soha xodimlariga yo'llagan bayram tabrigidan kelib chiqib, OAVlar oldida eng muhim vazifalar turibdi:

1. Bugungi kunda dunyo shiddat bilan o'zgarimoqda. Aholiga tezkor va ishonchli axborot yetkazib berish soha xodimlariga alohida mas'uliyat yuklaydi.

2. Barcha sohalarda axborot olish va uni yetkazish, ta'sirchan jamoatchilik fikrini shakllantirish zarurati. Ommaviy axborot vositalari xalq bilan muloqotning samarali vositasiga aylanishi lozim.

3. Axborot maydonidagi turli bahs va tortishuvlar, avvalo haqqoniylik va xolislik tamoyillariga asoslanishi, qonun doirasida bo'lishi, shaxsiy xusumatga, soxta obro' orttirish vositasiga aylanib ketmasligi, inson shaxsi va sha'nini tahqirlashdan yiroq bo'lishi, bunday salbiy holatlarga bizning mediamaydonimizda o'rin bo'lmasligi kerak.

4. OAV lar faoliyatida ochiqlik va oshkoralik, so'z va fikr erkinligi ular ishining asosiy ko'rsatkichlaridan biri bo'lishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, bugungi yangi O'zbekistonda matbuot va ommaviy axborot vositalarining rivojlanishi uchun so'z erkinligining huquqiy asoslari yaratilgan. Ommaviy axborot vositalari mustaqilligi va so'z erkinligini ta'minlash hamda davlat organlari va tashkilotlari axborot xizmatlari faoliyatini rivojlantirish bo'yicha yangi O'zbekistonda yangi tizim yaratildi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Prezidentimiz Sh.Mirziyoyevning OAV xodimlariga tabrigi.
<https://xs.uz/uz/post/prezident-tabrigi>
2. "OAV to'g'risida"gi qonunning evolyutsiyasi // <https://legalclinic.uz/>

3. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi tomonidan 2018-yil aprelda qabul qilingan "Ommaviy axborot vositalari to'g'risida"gi O'zbekiston respublikasi qonuniga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish haqidagi qonuni. <https://lex.uz/docs/-1106870>.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 75-sessiyasidagi nutqi. // <https://president.uz/uz/lists/view/3851>
5. Turdiyev B. S. The role of national harmony in the strategy of spiritual renewal //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2019. – T. 1. – №. 6. – C. 229-233.
6. Sobirovich T. B., Sharipovna A. F. New Uzbekistan–New Strategy of Administrative Reforms //researchgate. net.
7. Sobirovich T. B. New Uzbekistan: Socio-Philosophical Analysis of the Strategy of Human Indicators //Available at SSRN 3949264. – 2021.
8. Sobirovich T. B. The implementation of human indicator reforms in Uzbekistan //Asian Journal of Multidimensional Research. – 2021. – T. 10. – №. 9. – C. 197-202.
9. Sobirovich T. B. The criterion of human indicators in development and renewals in Uzbekistan //EPRA International Journal of Multidisciplinary Research (IJMR). – 2020. – T. 6. – №. 8. – C. 509-511.
10. Sobirovich T. B. National Principles of Democracy in Uzbekistan //Mediterranean Journal of Basic and Applied Sciences (MJBAS). – 2021. – T. 5. – №. 3. – C. 131-135.
11. Sobirovich T. B. A study of national and universal principles of democracy //Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities. – 2022. – T. 12. – №. 5. – C. 417-421.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 4 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журналі 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани,
Кичик Бешёғоч қўчаси, 70/10-уй.

Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Телеграм канал:

https://t.me/scienceproblems_uz